

3. L. Sukhoterina., V. Zharkikh. Oleksandr Mykolayovich Myklashevskiy: An Outstanding Economist and Historian of Economic Science of Ukrainian Origin. Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum. 2022. Vol. 10, No. 2 DOI : 10.11590/abhps.2022.2.07(Scopus) 120-133 p.

4. Montti, Roger. Why Google Ranks Plagiarism Over Original Content. 2021. <https://www.searchenginejournal.com/why-google-ranks-plagiarism-over-original-content/411196/#close>.

5. Nataliia Rybka, Oksana Petinova, Irina Kadievskaya, Zoia Atamaniuk. Science, Creative Activity and Academic Plagiarism: Connections and Contradictions Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum. 2022. Vol. 10, № 2. P. 81–101/ DOI : 10.11590/abhps.2022.2.05

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-58>

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В РАЗІ СПІВАВТОРСТВА НА НАУКОВІ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Риженко Ірина Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник директора,

Інститут права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 23 вересня 2019 року № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» [1] та постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» [2] в якості наукових здобутків можуть бути надані праці, підготовлені у співавторстві. Так, згідно наказу МОН [1] статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (замість однієї статті може бути зараховано монографію або розділ монографії, опублікованої у співавторстві), та згідно пункту 5 зазначеного наказу «За відповідність змісту публікацій та конкретного особистого внеску

здобувача (у разі опублікування наукових праць у співавторстві) результатам дисертації несе відповідальність спеціалізована вчена рада, яка встановлює, чи були основні результати, винесені на захист, вже захищені співавторами наукових праць здобувача». Постанова, що регулює порядок присудження ступеня доктора філософії [2] наголошує, що наукові результати дисертації повинні бути висвітлені не менше ніж у трьох наукових публікаціях здобувача, до яких зараховуються, зокрема, і статті, підготовлені більше ніж двома особами у співавторстві (разом із здобувачем), а згідно пункту 16 зазначеної постанови особа не може входити до складу разової ради у разі, коли вона є співавтором наукових публікацій здобувача. На нашу думку, питання про правосуб'єктність здобувача наукового ступеня на права творця наукового твору не є особливо дискусійним, але у ЗМІ та юридичній літературі серйозна увага приділяється проблемі співавторства з точки зору дотримання академічної доброчесності щодо участі у спільній підготовці наукового твору. Також питання співавторства набуває особливої актуальності після введення воєнного стану в Україні, адже є здобувачі наукового ступеня, які знаходяться у складі Збройних Сил України, або перебувають на тимчасово окупованій території України, та по можливості продовжують роботу в напрямку написання дисертації та висвітлення її наукових результатів у публікаціях, як одноосібно так і в співавторстві. В умовах коли здобувач обмежений в технічних можливостях, доступу до мережі Інтернет, але при цьому може сформулювати власне бачення наукової проблеми, додати наукової новизни та приєднатися до однопісців, що захоплюються цією ж проблемою, дослідження проблеми реалізації співавторства на науковій праці в умовах воєнного стану стане в нагоді.

Аналіз нормативно-правових актів з цього питання свідчить про наступне. Вживання поняття «співавторство» зустрічається у двох основних нормативно-правових актах. По-перше, в частині 1 статті 436 Цивільного кодексу України: «Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору» [3]. По-друге, в Законі України «Про авторські і суміжні права» [4], що належить до спеціального законодавства у цій сфері, натомість, у статті 13 Закону деталізується поняття співавторства без розкриття сутності об'єкта такого правовідношення. При визначенні цих понять і виникають деякі протиріччя, які наразі є актуальними, особливо з точки зору дотримання академічної доброчесності, адже належне

окреслення у нормативному акті об'єкта співавторства вказує на існування правомірних правовідносин.

Пропонуємо вирішувати питання щодо співавторства в цілому, та в умовах воєнного стану зокрема, як об'єкта правовідношення під час написання співавторами наукових праць виходячи з наступних ознак. По-перше, відносини співавторства охороняються законами як об'єкти права відповідного правового регулювання, отже на них поширюються норми цивільного законодавства.

По-друге, розкриваючи співавторство як процес, вважаємо за доцільне брати за основу ті ознаки, які прописані в цивільному законодавстві: «Автори, спільною творчою діяльністю яких створено твір (твір, створений у співавторстві), є співавторами» (ч. 1 ст. 13 Закону України «Про авторські і суміжні права») [4]. Отже, співавторство – спільна творча діяльність. І ще раз хочемо наголосити саме на «творчій діяльності». Відповідно до ст. 54 Конституції України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Творча діяльність – діяльність із створення, інтерпретації та виконання творів відповідно до п. 21 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру» [5]. Тобто мова не йде про спонсорування публікації чи іншої пасивної поведінки в написанні наукових праць, а саме творчу діяльність.

По-третє, результатом цієї діяльності є її матеріальна форма, наприклад, колективна монографія, наукова стаття, тези, доповідь, тобто наукові публікації, створення зазначених об'єктів є тими юридичними фактами, які породжують авторські правовідносини.

По-четверте, співавторство має бути добровільним. І в цьому контексті, не можемо не погодитися з думкою авторів статті [6], які вважають «...що для створення разової ради у «новому» закладі згідно з пунктами 1 і 14 Порядку має бути не менш як один штатний доктор наук та один кандидат наук (доктор філософії), у кожного з яких є щонайменше три наукові публікації за тематикою дослідження здобувача. Це може призвести до того, що аспірант буде змушений або змінювати тему дисертації й починати дослідження спочатку, або в недоброчесний спосіб забезпечити потенційних членів ради науковими публікаціями за напрямом свого дослідження, або відповідність тематики публікацій членів ради напрямові досліджень аспіранта тлумачитимуть максимально широко».

По-п'яте, за загальним правилом, створений у співавторстві твір, що є єдиним нероздільним цілим, може використовуватися на розгляд всіх його співавторів. Разом з тим, якщо в дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими здобувач має спільні наукові публікації, здобувач повинен відзначити свій особистий внесок

в такій публікації, і, до того ж, останні не мають бути винесені на захист чи вже захищені іншими співавторами. І на останок, слід зазначити, відносини співавторства мають бути врегульовані за загальними правилами укладання договору. Як відзначає Ізбаш О., чинне законодавство містить вказівку на те, що відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними (п. 1 ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). На відміну від ч. 3 ст. 436 ЦК України, в Законі не йдеться про те, що «відносини між співавторами можуть бути визначені договором». Такі розбіжності у нормативних актах, що регулюють одні й ті самі відносини, свідчать про непевність позиції законодавця з цього питання [7, с. 343].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок про те, що проблема псевдоавторства не буде виникати, якщо об'єктом співавторства є самостійний спільний продукт творчої діяльності двох та більше авторів, виражений у задалегідь обумовленій конкретній формі та містить особистий внесок кожного із співавторів з чітким визначенням, договором, прав і обов'язків кожної сторони.

Література:

1. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук : наказ Міністерства освіти і науки від 23.09.2019 року № 1220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

2. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

4. Про авторські і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

5. Про культуру : Закону України від 14.12.2010 № 2778-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 11.09.2023).

6. Нові правила захисту дисертації доктора філософії: що не так? Дзеркало тижня : веб-сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/science/novi-pravila-zakhistu-disertatsiji-doktora-filosofiji-shcho-ne-tak.html> (дата звернення: 11.09.2023).

7. Ізбаш О.О. Правове регулювання співавторства. Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 52. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/367/Izbash%20Pravove%20regul1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 11.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-59>

НАУКОВИЙ СТУПІНЬ: МЕТА ЧИ ІНСТРУМЕНТ, НАГОРОДА ЧИ ТАВРО?

Романенкова Юлія Вікторівна

*доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри дизайну
факультету образотворчого мистецтва і дизайну,
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Стрельцова Світлана Вікторівна

*заступник декана з науково-педагогічної
та соціально-гуманітарної роботи факультету
образотворчого мистецтва і дизайну,
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Українська наука під час війни, мабуть, є одним з тих майданчиків, на яких точиться найбільша кількість спекулятивних суперечок. Питання існування та трансформації характеру науки, її шляхів виживання та розвитку [2; 3; 3], впливу на відродження та зміцнення країни [1] ставляться повсякчас на різних рівнях, а варіації відповідей на них є самі по собі предметом для вивчення та аналізу. Актуальні питання вітчизняної науки будь-якого періоду включають у себе серед інших і питання про академічну доброчесність, що зазвичай розуміється досить вузько, а на сьогодні, в умовах воєнних буднів, стає аспектом іміджеформуючим аспектом. Адже в даному разі під доброчесністю розуміється не лише відсутність плагіату, незаконних запозичень без зазначення джерела. Наукове поле, особливо в галузі культури і мистецтва, на жаль, грішить великою кількістю аспектів, які гальмують розвиток вітчизняної науки, а під час війни аспекти, які спричиняють цей процес, можна класифікувати жорсткіше – як злочинні дії, що провокують погіршення іміджу держави на світовому освітньому та